

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Chronicon Montis-Sereni Sive Lavterbergense

Mader, Joachim Johann

Helmeſtadi, 1665

Liber De Fvndatione Monasterii Gozecensis, ab anno Christi M XLI ad
annum M C XXXV.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11088

INCIPIT

LIBER DE FVNDATIONE
MONASTERII GOZECENSIS,

ab anno Christi cto xli ad annum cto c xxxv.

ANno Dominicæ incarnationis millesimo quadragesimo primo, regnante Hinrico III. anno regni quarto facta est inchoatio cœnobii *Gozecensis*. Facta est autem in honorem Domini ac Salvatoris nostri Iesu Christi, ejusdem genetricis ac perpetuæ virginis Mariæ, beatique Michaëlis Archangeli, per ALBERTVM, sanctæ Metropolitanæ ecclesiæ Bremensis Archiepiscopum: perque fratres ejus DEDONEM & FRIDERICVM Palatinos Comites, & regalium decretorum maximos Principes. Verumtamen ut certissime constet, hunc locum illo in tempore ad eos hæreditario jure pertinuisse: qualiter Bremensi Ecclesiæ postmodum sit subditus, ut scripturarum & veracium virorum attestatione didicimus, paucis pandere curabimus.

Comes FRIDERICVS fama referente hujus nominis primus, de nobilissima antiquorum Saxonum & Francorum prosapia originem ducens, nobilitatis gradu non inferiorem Dominam *Agnam*, procerum de *VVimare* filiam sibi in conjugio sociavit: ex qua prædictos tres fratres, sororemque eorum *Vdam* generavit. Et quoniam eadem domina *Agnes* more antiquorum tam literis, quam diversarum artium disciplinis apud *Quidelenburg* pulchre fuit instructa, hinc *Adelperium* in Halberstadenſi Ecclesia
Cano.

Canonicum fecit: *Dedonem* sub rege *Hinrico* in rebus militaribus implicavit; *Fridericum* Abbati Fuldensi N. nepoti scilicet suo nutriendum commendavit. Iis in senectute bona defunctis, foris ecclesiam S. Simeonis ab ipsis constructam, in aquilonari videlicet plaga utrorumque rogatu sepeliuntur: super quorum tumulum à successoribus suis nunc oratorium B. protomartyris Stephani constructum conspicitur. Vbi tempus eorum luctus transierat filios, prædictos scilicet fratres, hæreditas æqua lance dividenda respiciebat. Vnde contigit, ut medietas, hujus montis pars videlicet orientalis, in qua castrum antiquissimum constructum habebatur, eis deveniret: porro plagam occidentalem propinqui eorum obtinerent. Igitur quoniam primævi circa cultum divinum erant devotissimi, quod dudum pari mente conceperant, nacta oportunitate ad unguem perducere festinaverunt. Vbi hunc locum monasticæ religioni aptum prospexerunt, castro subverso templum hoc à fundamentis crexerunt: monasticamq; vitam *Borchardi* Episcopi Halverstadenensis consilio hic instituentes, de diversis locis quosque perfectiores monasticæ religionis viros advocaverunt: quibus singuli pro parte sua, quantum sufficere posse sperabant, prædiorum contulerunt.

Anno autem incarnationis millesimo quadragesimo tertio, *Adelbertus* Episcopatum *Bremensem* metropolitane Ecclesiæ adeptus, fratribus suæ partis cessit jure hæreditatis: eo scilicet pacto, quatenus hic locus cum omnibus ad se pertinentibus *Bremensis* Ecclesiæ subjaceret ditionibus. Itaque quendam monachum vocabulo *Benno-nem*, huic loco ordinaverunt Abbatem, qui unde, vel quis fuerit, aut ubi finierit, incertum habemus, Hoc solum antiquo-

ti quorum memoria referente cognovimus, quod non amplius quam tribus annis præfuerit. Post hunc *Thiemonem* Bavarium, *Adamundensis* cœnobii monachum, substituerunt Abbatem. Hujus inthronisationis anno III. incarnationis autem Dominicæ M XLVI. Non. Novembris dedicata est crypta cum utrisque altariis in honorem B. Dei genetricis ac perpetuæ virginis Mariæ, à venerabili *Adelberto* Bremensis Ecclesiæ Archiepiscopo. Ipsa die fundatores tres villas *Notelike / Pozieste & Laute* / huc contulerunt, quibus eandem cryptam canonicè dotaverunt. Abbas *Thiemo* primo quidem se imitabilem præbuit; in brevi vero monachicam religionem non solum ipse postposuit, verum discipulos suæ exemplo irreligiositatis à regularis disciplinæ tramite deflexit. Unde crebro à Domino *Friderico* Comite Palatino, qui plus cæteris hunc locum incoluit, nunc modeste, nunc aspere ammonitus, dum non corrigitur, tandem cum vix quinque annis præfuit, unde advenerat, in locum remittitur. Quem tantæ postmodum perfectionis virum fama retulit, ut de *Ratisponensi* præsulatu ad apicem *Saltzburgensis* metropolitanae Ecclesiæ conscenderit. Cui juste & pie vivendo postquam annis multis præfuit, in pace dormiens ibidem locum requitionis obtinuit. Hujus post discessum eligitur quidam Bavaricus *Hiltinus*, tam religione quam literarum scientia non mediocriter ornatus. Cujus suscepti regiminis anno quinto, incarnationis autem Dominicæ anno MLIII. tertio Kal. Octobris, dedicatum est templum istud in honore Domini & Salvatoris nostri Iesu Christi, ejusque genitricis ac perpetuæ virginis Mariæ: pariter in honore B. Michaelis Archangeli à venerabili *Adelberto* Bremensis Ecclesiæ Archiepiscopo, præsentibus Episcopis, videlicet

D d

Bur.

Burchardo Halberstadenſi, Wyntero Mersburgenſi, Eppone Czizenti, fratribus ac ſore ſua, aliſque innumerabilibus utriuſque ſexus fidelibus. Qui dum verbum præſenti ſolemnitati congruum faceret in populo, privilegium huic Eccleſiæ tradidit: quod hunc modum continens in omnium audientia per ſeipſum recitavit, & recitatum expoluit.

Notum ſit omnibus tam futuris quam præſentibus Chriſti fidelibus, quod ego ADELBERTVS, ſancta Bremeniſis Metropolitana Eccleſia Archiepiſcopus, fratresque mei DEDO, FRIDERICVS, Palatini præſides, hoc cænobium GOLEKA, quod in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti & in honorem ſanctiſſimæ Mariæ Virginis, Genitricis Dei, & B. Michaëlis Archangeli, pro remedio animarum noſtrarum, & patrum noſtrorum vel parentum ex patrimonio noſtro conſtruximus, cum omnibus pertinentiis ſuis, ſancta Bremeniſi Eccleſia tradidimus: hoc videlicet ſtatuentes, & officii noſtri autoritate confirmandes, ut ordo monaſticus, quem ſecundum B. Benedicti regulam hic inſtituimus, futurus perpetuisq; temporibus inuolabiliter conſeruetur. Præterea fratres hic Deo ſeruietes ſecundum timorem Dei, & regulam B. Benedicti, liberam habeant electionem: Sed electus Bremeniſi Archiepiſcopo præſentetur, & per eum huic loco præponatur. Decrevimus inſuper, ut quisquis in hac ſtirpe noſtra laicus cæteris ætate provecior fuerit, hac noſtra inſtitutione huic loco Advocatus conſtituatur. Si vero evenerit, quod abſit, ut talis de ſtirpe noſtra deficiat, quemcunque Abbas cum conſilio fratrum ad deſenſionem & utilitatem loci expetierit, hunc Archiepiſcopus Bremeniſis Advocatum conſtituet. Qui Advocatus non quæ ſua ſunt querat, nec populum ſua tuitioni commiſſum violentius aut injuſte opprimat, ſed omnia cum conſilio Abbatis agat atque diſponat, nec extra ejus voluntatem aliquid

quid in populo presumat. Ordinamus etiam & statuimus, ut in
 monumentum & confirmationem hujus dedicationis ad supple-
 mentum monachorum hic Christo regi ministrantium quadra-
 ginta libra argenti Frisica moneta levioris, & rotidem lancei
 panni ex arario Bremensis Archiepiscopi annuatim persolvantur.
 Vt autem hæc rata & invulsa permaneant per succeden-
 tem generationem in testimonium posteris, literis jussimus com-
 mendari & sigilli nostri impressione firmari. Testes hujus rei
 sunt isti: Burchardus Halberstadensis Episcopus, Eppo Zi-
 zensis Episcopus, Wynterus Mersburgensis Episcopus, Hatoldus,
 Adelbertus, Sindigerus, Adolfus, Canonici Bremenses. De-
 do Marchio & fratres ejus, Gero & Vemo Comites de Brene.
 De liberis hominibus Rudolfus de Gostilice, Fridericus de
 Liznec, Helinpertus de Widessendorp, Sigebodo de Stü-
 vere. Ministeriales Bremenses Sibecko & frater ejus Gerun-
 gus, Godeschalcus, Mecelinus. Data III. Kal. Octobr. anno
 incarnationis Domini 1053, indictione III Episcopatus Domini
 Adelberti Archiepiscopi anno VIII. Actum Gozeka in Chri-
 sti nomine. AMEN.

Itaque Archiepiscopus ubi privilegium hoc modo recitando
 finivit, hæc quoque intulit: Notificamus etiam tam vobis hic
 in Christo hodie convocatis, quam cunctis per succedentem ge-
 nerationem fidelibus, quod consensu omnium propinquorum no-
 strorum Deo ac ejus genitrici perpetua virgini Maria, sanctoq;
 Michaëli Archangelo, quos præcipue hic hodie patronos eligimus
 & statuimus, ex communi patrimonio nostro subjectas possessio-
 nes offerimus: Nothe / Abistide / Suernene cum pertinen-
 tiis suis omnibus, in Gerensstede territorium unum: in Lochtes-
 stide septem mansos: in Scortrege IV mansos: in Plaine XV.
 Jugera: in Alforstide XII. mansos: in Belteggelethe territo-
 rium unum. Igitur peracto sermone, innumerabilem vul-
 gi mul-

gi multitudinem, quæ confluerat, Archiepiscopus benedicens in pace dimisit; Episcopis Abbatibus, Principibus, cæterisque qui invitati fuerant, utriusque sexus nobilibus personis hanc solemnitatem dedicationis per octo dies continuos magnifice celebrantibus. Octava demum peracta die magnificis honorati muneribus cum pace & lætitia ad sua singuli redierunt.

Anno incarnationis Domini ML, III. Non. Maji, *Dedo* Comes Palatinus apud pagum *Poethye* à quodam clerico, quem ob crimina sibi objecta à fratre suo Bremensi Episcopo custodiendum susceperat, simulato obsequio aggreditur, & in inguina, dum scandit equum, occultato ense perfoditur. Clericus vero à militibus accurrentibus comprehensus, Palatino jam semivivo est præsentatus, quasi ad percunctandum, qua morte esset puniendus. Ubi ab eo conspicitur, mirum dictu, manibus extensis, oculis sursum levatis, voce qua poterat, hæc verba B. Protomartyris Stephani dixisse perhibetur: *Domine Iesu Christe, accipe spiritum meum, & ne statuas illi hoc peccatum.* Quo dicto, tam dictu quam rogatu ipsius Palatini non solum non læditur, verum liber abire permittitur. Et ille hoc quidem ordine defunctus, Imperatore *Henrico* Goslariæ iubente luctu & planctu maximo est tumulatus. Hic erat vir bonus & justus, & circa cultum Dei devotissimus. Spirituales qualescunque personas ac si dominos venerabatur, cum viduarum & orphanorum non nisi pater diceretur. Præterea rebus militaribus adeo fuit aptissimus, ut suis temporibus nemini videretur esse secundus. Unde in expeditione Hungarica per Regem *Hinricum* in anno incarnationis Domini 1040. facta, quia cunctis virtute militari se prætulit, primus stirpis suæ monarchiam palatij à rege promeruit.

meruit. Nam ejus ductu & ingenio fluvium *Rabam* rex transvadavit, & tres urbes maximas cepit, vastavit, atque succendit. Huic etiam *Hinricus* rex villam *Stiernene* quæ ad regem pertinuit, in proprium tradidit, quam huic Ecclesiæ die dedicationis suæ, extra fratres suos per se specialiter obtulit. Eo defuncto, quia filium legitimum non habuit, monarchiam Palatii dominus *Fridericus* germanus ejus à rege suscepit. Iphis in temporibus Abbas *Hiltbinus* per Archiepiscopum in Dacia Episcopus ordinatur, & *Sindrammus*, qui & *Sinzo*, natione Thuringus, vir, ut creditur, bene religiosus loco ejus est subrogatus. Verum Abbas *Hiltbinus* Episcopus factus, cum per duos fere annos arguendo, obsecrando gregi sibi credito invigilaret, nec tamen verbo & exemplo præcuncti consentientem perspiceret; suscepti regiminis pondera sero licet sibi doluit imposita, & verens, ne dum diutius in iis laboraret, suæmet salutis curam negligeret, virgam pastoralem Episcopo reddidit, & unde venerat, huc se recepit. Fertur quod plures in Saxoniam & Thuringiam partibus postea consecraverit ecclesias. Item ecclesia nostra in *Nothe* per eum creditur esse dedicata. De cætero ubi vel quomodo vitam finiret, notitiæ nostræ non succurrit.

Anno Domini MLXII, felicitis memoriæ Abbas *Sindrammus* ordinationis suæ anno II. Kal. Maij moritur, & coram altari S. Benedicti sepelitur. Hic bibliothecam nostram magna parte librorum augmentavit: orientales muros claustrum à fundamentis erexit; mansiones fratrum in eis ordinavit. Siquidem ad ejus usque tempora fratrum habitacula apud oratorium S. Simeonis quoquomodo fuere disposita. Fuit etiam, uti superius memoravimus, vita, moribus, conversatione, placens Deo & homini.

minibus, sed unde assumtus ignoramus. Merito igitur in Ecclesia tam spectabili fruitur sepultura, ubi omnium iustorum pro memoria jugiter Christo personat laus & gloria. Post hunc dominus *Friedericus*, *Dedonis* Palatini filius, hujus congregationis monachus, pater eligitur: electus *Bremis* consecratur

Anno MLXXII. Dominus *Adelbertus* Archiepiscopus morbo & ætate exhaustus XII. Kal. Aprilis *Goslariae* debitum persolvit conditionis humanæ. Corpus ejus in sedem episcopatus sui delatum, in medio cryptæ B. Mariæ virginis honorifice est humatum. De hoc fertur, quod, dum rex *Hinricus* adhuc juvenis Pascha *Wormatiæ* celebraret, inter sacratum missarum solemnia debitum tantæ solemnitati sermonem faciens, dæmoniacum curaverit, fuffis pro eo tam suis, quam totius populi, qui aderat, precibus. Ibi etiam permissione ejusdem Archiepiscopi rex primum arma bellica se succinxit. Erat enim præ cæteris principibus regi acceptissimus, atque ad illius nutum regni pendebant gubernacula. Fuit etiam vir admirandæ compunctionis, & præcipuè, dum salutarem Deo hostiam offerebat, totus in lacrymas effluebat. Præterea ore fuit facundissimus, corpore castissimus. Denique, ut ferebatur, virgo ab utero matris permansit. Dominus *Friedericus* Comes Palatinus, post obitum fratrum suorum, ubi superstes solus remansit, qua mentis devotione hunc locum præ cæteris respexerit, nunc voti sui compos effectus, indicii evidentibus aperire studuit. Denique tanto magis hujus Ecclesiæ utilitatibus postmodum invigilavit, quanto liberior extitit, de suis ordinare quod voluit. Sed ne vel ad modicum talis devotionis ejus refrigeret studium, velut incitamentum quoddam dominum *Frideri-*

cum Abbatem divinitus illi credimus adhibitum. Is etenim novellæ vineæ Domini sibi creditæ omni hora sollicitè insudavit, & quod per se minus potuit, ad hoc dominum Palatinum adhortando indefinenter excitavit. Quo facto, quod Dominus fidelem se dispensatorem super familiam suam constituerit, manifestis documentis declaravit. Hoc quidem bonorum operum ejus exordium fuit: muros australes claustrum nostrum à fundamentis erexit; mansionesque diversis usibus nostris pernecessarias, in eis disposuit: monasterium nostrum pictura decoravit: vineam, quæ adjacet sanctuario, primus incoluit; quam possessionem ejus quidam Domini Palatini consanguineus, *Hierosolymam* orationis gratia profecturus, pro sui itineris prosperitate, nostræ contulit ecclesiæ.

Anno MLV. Dominus *Fridericus* Comes Palatinus, cum multis Saxoniarum Principibus, Regi *Hinrico* IV. pro peritura ejus gratia absque omni exceptione se dedit. Quem rupto foedere, nam benignum se exhibiturum humiliato nunc jurando firmavit, Papiæ relegavit: unde post annum & dimidium recepta regis gratia repatriavit. Ubi dum adhuc in arctissima custodia detineretur, & non tantum reditus, verum etiam ejus vita desperaretur, quantus in eo ardor dilectionis circa hunc locum flagraverit, lectoris discretio pensare poterit. Nam quicquid pecuniæ, in vitæ subsidium de hac terra sibi transmissæ, indigentia suæ subtrahere potuit, res mira! cura sui postposita in utilitatem hujus expendit ecclesiæ. Denique bibliothecam ex integro, *Moralia*, *Iob*, *Passionale* unum, nonnullosque alios codices, digna pecunia comparavit: quos asinis portantibus huc deferri mandavit.

Igitur

Igitur Dominus Palatinus *Fridericus* filiorum ductus amore, Dominam *Hadevwigam* de *Bavaria* oriundam, nobilissimam genere, jamdudum uxorem duxerat, ex qua filium procreaverat, quem sicut divitiarum, sic etiam nominis sui heredem exoptavit, unde *Fridericum* nuncupavit. Cui cum vix pueriles annos transcendit, filiam *Vdonis* de *Aleslepe* conjugem sociavit. Hæc *Adelheit* fuit dicta, tam genere nobilissima, quam forma pulcherrima. Sub hoc tempore Abbas *Fridericus* interventu Domini Palatini Abbatiam *B. Georgii* in *Nuenburg* à rege *Rudolfo* Saxonico regendam suscepit. Illo tempore *Zicensis* Ecclesia suo orbata fuit antistite. Itaque junior Palatinus *Fridericus*, dum acceptæ conjugis vix annis quatuor fruere amplexibus, quadam die juxta curiam suam *Apluce* dictam more secularium venatione delectabatur. Militibus autem, ut fieri solet, per silvam huc atque illuc diffusis, accidit ut juvenis equo residens canes adhortando solus insequeretur. Et ecce duo fratres *Theodoricus* & *Vdalricus* de *Dedenleibe* / & *Reinhardus* de *Xinestide* / de insidiarum locis insurgentes juvenem occiderunt, & nefario opere audacter perpetrato impune evaserunt. Hi cum nullam causam mortis erga eum habuerint, quare vel cujus hoc flagitium commiserint consilio, nostro non paret iudicio. Sed quia digressionem fecimus, ad inceptum redeamus. Milites hujus facinoris nescii, equum per campos & silvas lascivientem & absque sessore ferri conspicientes, stupore ac metu perculsi, laxis frenis, calcaribus subditis, circumvolant, dominum quaritant: quem demum occisum repererunt. Quod quali mentis aspexerint oculo, ne prolixitas sit legendi fastidio, quisque perpendat animo. Igitur cadaver feretro imponentes huc perduxerunt quod

VVern-

Vernherus Mersburgensis Episcopus & Abbas Fridericus
 in conventu nostro luctu & planctu nimio terræ commenda-
 daverunt. Acta sunt hæc anno Domini 1087. Non. Febr.
 Porro in loco occisionis ejus lignea crux miræ altitudinis
 posita perhibetur, quæ usque hodie occisionis ejus faci-
 nus in memoriam revocare videtur: quam prætereuntes
 quoque nos vidimus, ejusque pro requie Dominum exor-
 ravimus. Dum ista geruntur, Dominus Palatinus senior
 circa Albiam fluvium commoratur; qui sinistris nuntiis
 excitatus filii exequiis interesse primo quidem disposuit,
 sed communicato consilio ab incepto declinavit. Trice-
 sima vero depositionis suæ die huc veniens, memoriam
 ejus per sex dies continuos magnifice celebravit. Præte-
 rea ut perpetuo hic ejus floreat memoria pro requie ejus,
 non solum uxoris & nurus suæ, sed & omnium propinquo-
 rum suorum assensu, curtim suam **Nundorp** dictam,
 cum omnibus pertinentiis suis, in præsentia multarum
 utriusque sexus nobilium personarum huic tradidit Eccle-
 siæ, quam traditionem, ne in perpetuum infirmare quis-
 quam præsumat, postmodum rogatu ipsius Palatini, Im-
 perator *Hinricus* hujus vocabuli *quartzus* sui auctoritate pri-
 vilegii confirmavit. Hujus exemplar hic inseruimus, ne
 gesta rei lector sit dubius.

*In nomine sanctæ & individua Trinitatis HINRICVS, divi-
 na favente clementia Rex. Notum facimus omnibus tam
 futuris quam presentibus Christi fidelibus, quod Fridericus
 Comes Palatinus Gozecensi Ecclesia, quam in honorem sanctæ
 Dei genetricis Maria, sanctique Michaëlis Archangeli, coad-
 jutorio fratrum suorum, videlicet Dedonis Palatini, & A-
 delber-*

Ec

delber-

elberti Bremensis Archiepiscopi sub monachali regula con-
 struxit, consensu omnium propinquorum suorum pro remedio
 anime sue filiique sui interfecti, hortatu & rogatu Liemari
 Bremensis Archiepiscopi, cuius diocesi eundem locum Gozeka
 vendicaverat; nec non & Friderici ejusdem loci Abbatis ad
 supplementum monachorum inibi Deo famulantium, omne
 pradium suum, quod in villa, **Uindorp** dicta, paterna ha-
 reditate habuit, in proprium tradidit cum omnibus pertinen-
 tiis suis: scilicet mancipiis utriusque sexus, terris cultis & in-
 cultis, arvis, agris, adificiis, pratis, pascuis, campis, vineis,
 silvis, aquis, aquarumque decursibus piscationibus, molis, mor-
 lendinis, viis & inviis, exitibus & redivibus, quasitis & in-
 quirendis, & penitus cum omni jure & utilitate, qua ullo mo-
 do inde provenire poterit, ea scilicet ratione, uti quicquid ejus-
 dem loci Abbas, cum consilio fratrum suorum, pro utilitate Ec-
 clesie sue inde faciendum disposuerit, liberam habeat potesta-
 tem. Quod ut ratum & firmum omni permaneat aeo, hanc
 eandem dedicationem in presentia Witzilonis Maguntini Ar-
 chiepiscopi, Liemari Bremensis Archiepiscopi, Bucconis Hal-
 berstadiensis Episcopi, VVernheri Mersburgensis Episcopi con-
 firmatam, rogatu ipsius Friderici Comitis Palatini literis jus-
 sissimus annotari notatamque in testimonium posteris sigilli nostri
 impressione firmari. Hujus rei testes sunt: Henricus Mar-
 chio, Udo Marchio, Fridericus Comes. De liberis hominibus
 ipsius Palatini, Folmarus de **WValckenreit**, Tidericus de **Wala-**
heil/Godescalcus de **Wydesendorp**. De ministerialibus et-
 iam, Tiemarus, VValemannus, Adelbertus. Data 11. Idus
 Junii, anno incarnationis Domini **CIO LXXXV**, Indictione **VIII**.
 anno autem ordinationis Domini Henrici quarti Regis **XXXI**.
 regni vero **XXVIII**. Actum Quidelinburg in Christi nomine
 feliciter, **AMEN**.

Hujus

Hujus luctus tempore transacto *Adelheid* Palatina filium genuit, quem ex nomine patris *Fredericum* appellavit. Non multo post illustri viro Comiti nupsit *Ludovico*. Horum extitere filij *Raffo* *Hejnicus*, tum primus & genere & nomine Comes provincialis *Lodovicus*: inter quos puer prædictus *Fredericus* quoadusque Pythagoricæ literæ bivium attingeret, est educatus. Dominus quoque Palatinus Senior *Fridericus*, herili orbatu pignore, & jam confectu senio, sine spe existens sobolis procreandæ, quod unicum salutis suæ arbitrabatur solatium, interioris sui hominis studium omne convertit ad Dominum. Enimvero quamdiu subsistit in corpore, omni modis profectibus huic invigilavit ecclesiæ. Quod autem per se minus potuit, per extraneos supplere summo opere procuravit. Hortatu namque illius, quidam *Rehtzerus* de Thuringia oriundus, omne patrimonium, quod in *Holzegglide* ad se pertinuit, cum omni utilitate huic procuravit. Ministerialis quidam Domini Palatini, nomine *Amolungus*, à quodam *Adelberto* de *Studerenheim* excoecatus, mansis quinque in *Nestide* & quatuor in *Travinckle* ab eo susceptis, est illi reconciliatus: quem Dominus Palatinus ipso rogante, cum eisdem mansis nostræ contulit Ecclesiæ. *Sigifridus* etiam vir fortis & strenuus, pro honore Domini Palatini, in quadam insula *Albiæ* fluminis paganum giganteæ magnitudinis duello triumphavit: quem pro recompensatione Palatinus III. mansis & dimidio in *Gereistide* remuneravit. Qui postmodum Palatini instigatus amore cum prædicto prædio huic se tradidit ecclesiæ. Nec hoc prætereundum existimamus, quod *Rudolphus* & *Hermannus* de *Gosfütze* pro quodam *Everhardo* hujus ecclesiæ homine occiso, metu Palatini magnam partem prædiorum & mancipiorum huic contulerunt. Præterea Palatinus extra fratres suos sep-

tem mansos in **Grotteste**/ tres in **Gideze**, quatuor in **Ge-
vendorpe**/ duos in **Locstede** majori, & unum in *Tyrungia*
adhuc juvenis huc ordinaverat, quos die sepulturae suae pro-
pinqui eorum testibus confirmaverunt.

Anno Domini **MLXXXIIX**. Sidus eximium occubuit,
quod in illo tempore clarius huic loco sole refulsit. Nam
Dominus Palatinus vir bonus & justus aliquando vi febrim
fatigatus in provincia **Barboge** naturae solvit debitum
plenus dierum **vii. Kal. Junij** migravit ad Dominum. Hic
quamdiu in corpore vixit, unica spes nostra solamen & glo-
ria fuit. Ex quo discessit, qui mentis affectu hunc locum re-
spexerit, cheu post eum non surrexit. Memoranda dicemus.
Seculari sic usus fuisse perhibetur potentia, ut Domini im-
perio misericordiam superexaltans judicio, magis temerari-
os & scelestos coerceret lenitate & misericordia, quam seve-
ritate judiciaria. Ferunt etiam, quod literarum scientia in
curia Fuldensi adeo instructus fuerit, ut epistolas transmis-
sas per se legeret & intelligeret, ac Capellanos in divino offi-
cio errantes corrigeret. Itaque corpus ejus cum gloria ma-
gnarum exequiarum perducitur, & per *Abbatem Fridericum*
ad sinistram partem filij sepelitur. Quorum memoria ut ju-
giter nobis sit coram posita, hos vericulos tumulis eorum
æstimamus adscribendos. Horum summa sub octonario nu-
mero constringitur, ut spiritum eorum aeterna beatitudo
possideat, quam ut credimus, hic numerus significat.

*Ecce Palatinus Comes & spes germinis ejus,
Filius atque pater sunt positi pariter.
Sub pacis specie Frideric est dictus uterque,
Ergo morti juvenem contigit ante patrem.
Hic nulli nocuus est insons fraude peremptus
In Februi nonis occidit atque invenis.*

Igitur

Igitur Dominus Palatinus ubi de hac vita transiit, qui bonā huic loco prospiceret Abbas *Fridericus* superstes solus remansit: qui quoniam boni agricolæ more novellæ plantationi Domini pervigil insudavit, cooperatorem se Dominus offerens, tam studia, quam cuncta opera ejus dirigebat. Hinc eo prasidente conjux *Vilhelmi* Comitis de **Ramburch** / quæ **Geve** nuncupatur, in crypta nostra, Dei genetricis illi succurrente clementia, à dæmonio curatissime liberatur. Hujus curationis pro gratia sex *Chorvvede* huic conferuntur, hoc videlicet statuto, ut exinde in eadem crypta luminaria jugiter provideantur. Per idem tempus Abbas *Fridericus* à *Cunone* Comite de *Bigligger* exoratus Abbatiam in **Goldeslesbe** regendam suscepit, quam, quia laboris piguit, post paucos annos memorato Comiti resignavit. Eodem quoque tempore soror Domini Palatini *Vda* apud curtim suam *Zurbavio* dictam moritur, & in conventu nostro terræ commendatur. Hæc proprio nomine dicta fuit *Hilaria*, sed quia lingua Teutonica non facile promit Latina vocabula, nomen mutavit *Vda*. Quæ quoniam propriæ salutis consuluerat, quatuor mansos apud **Grodesse**, dum adhuc viveret, huc contulerat. Quos ea mortua filius ejus Comes Palatinus de **Sumerfenburch** ea conditione coram testibus hic confirmasse perhibetur, ne quis unquam iis inbeneficiaretur. Eiusdem Abbatis *Friderici* temporibus *Hildigardis* Comitissa, cujus frater Comes fuit *Ludovicus*, filium suum Domino vovit *Gebehardum*, scilicet sub regulari disciplina quousque viveret hic Domino militaturum. Qui bonæ indolis, ubi primæ juventutis flore nituit, pro spe hæredis voti pœnituit. Unde habito consilio duo mancipia pro eo offerens Domino, *Gebehardum* extraxit de monasterio. Quod quia Domino displicuit, immatura morte occisus interit; Sed & mater

mortua hic est sepulta. Quoniam felicia viri hujus sunt disposita tempora, plura sub eo huc collata sunt prædia, quæ in memoriali nostro reperiuntur notata. Nos ea summam hic perfringere morosum existimamus, quandoquidem ad alia festinamus. Iphis temporibus *Guntherus*, *Zizen* Episcopus moritur, & omnis clerus coadunatus, quem longe ante exoptaverant, Abbatem *Fridericum* pari consilio elegerunt, & electum cum ingenti tripudio in cathedram tunc temporis episcopalem *Zize* perduxerunt. At ubi ex ecclesiæ illius impensis primum necessaria ordinat, idoneis tam clericorum quam laicorum personis assumtis post Regem *Hinricum* IV. pro investitura properavit. Hic eo tempore apud civitatem Bavariam & Longobardiam dividendam morabatur: quæ à Latinis *Verona*, à Teutonicis *Berne* nuncubatur. Hanc civitatem transmontanam *Theodoricus* quondam Rex Hunorum, ut ab indigenis accepimus, primum condidit, & à situ & naturali loci *Veronam*, scilicet à *vere* vernali vocabulo nuncupavit. Est enim locus aëre salubris, flumine jocundus, civium numerositate refertus. A meridie, occidente & aquilone planities spatiosissima per tres fere diætas extenditur: ab oriente montana cælo contigua aspiciuntur. In eadem civitate domum prægrandem exstruxit, quod Romuleo theatro mire assimilavit. Hæc per ostium unum intratur & exitur, & per gradus circumductos, cum sit miræ altitudinis, facile ascenditur: in qua dum multa hominum millia contineantur, singuli à singulis audiuntur & videntur. Neve quisquam conditoris hujus incertus habeatur, usque hodie *Theodorici domus* appellatur. Huc à civitate *Augusta*, per vallem *Terdentinam* labore nimio, grandi periculo, vix die octava dum pervenit, ut dictum est, Regem *Hinricum* reperit. Qui ubi causam itineris ejus audit, a gre tulit, quod si-

ne

ne permissione ipsius electus fuerit. Illo quippe tempore libertas Ecclesie sub regia potestate periclitabatur: Episcopus, Abbates, non virtutum merita, sed commendabat pecunia. Cui minor erat numerus, ad regimen minus erat idoneus. Itaque Zizensis Ecclesie responsalibus pro electo Regem interpellantibus, dure responderetur his sermonibus *quandoquidem contra antecessorum nostrorum decreta Augustorum, ad iniuriam Romani Imperii qualemcumque personam eligere presumpsistis, tam regnum quam personam nostram offendistis: Pro hoc quidem secundum leges Augustorum penas solvere merebamini temerarium. Sed ne potestate videamur uti potius, quam pietate, electionem factam quidem ignoscimus, sed irritam prorsus censemus. Quod non ad iniuriam Ecclesie vestrae, vel electae personae fieri noveritis, verum ne in regno exemplo sitis talis ac tantae presumptionis.* Hoc Zizenses perturbati responsio, non tamen ab inepto desistebant, sed a festo B. Andreæ, usque ad Nativitatem Domini pro electo suo fideliter laborabant. Et ut opinabamur, Regis sententiam importunitate sua immutassent, si Dei ordinationi resistere potuissent. In ipsa enim nativitate Domini *Heroveldensis* cœnobii supervenire legati, virgam pastorem afferentes, Abbatem obijisse nuntiantes. Rex igitur honesta accepta occasione, *Zizensium* electionem cassaret, sententiamque suam confirmaret, omni satagebat ingenio, quatenus Abbatem *Friedericum* prædicto præficeret monasterio. Verum illo reclamante, duobusque se cœnobiis præesse non posse asserente: tandem importunitate tam Regis quam Principum devictus, assensum licet invitatus præbuit. Quid labyrintho tardamus in antro? sub eadem festivitate B. videlicet protomartyris Stephani die, memoratū, cœnobiū per regale sceptrum suscepit regendū, sicq; *Zicensium* quoq; legati se comitantibus ad *Heroveldiam* tunc reflexit. Quo circa purificationem B. Ma-

ria:

riæ perveniente, Regis imperio per *Fuldensem* introducitur, & cum magna veneratione & honore ab omnibus suscipitur. Suscepto autem in honore stabilitus, Abbatiam in **Nüenburg** proprio reliquit arbitrio, cum Heroveldensi huic nostræ præesse desiderans: Quippe legitimæ sponsæ fidem servaturus. Sed cum jam senio gravaretur, & nunc laboris, nunc longi itineris tædio afficeretur, utrisq; cœnobijs præesse detrectâs, Heroveldensem relinquere apud se disposuit, sed tali ejus proposito terror regis majestatis obstetit. Itaq; hortatu ejus & consilio *Conradus* Bavvaricus monasteriî B. Georgij in **Nüenburg** præpositus, hic eligitur, *Bremisque* transmissus ad Archiepiscopum anno Domini MXC. Abbas constituitur.

Hic natione fuit Ratisponensis, professione Bambergensis. Cujus insolentiam, quia conventus fratrum tolerare non potuit, in monasterium B. Michaëlis **Hildesheim** declinavit. Ubi a nepote suo ejusdem cœnobiî Abbati, cui nomen erat *Memunardus* hospitalitatis gratia est susceptus. Hic per tempus dum moratur Abbas *Fridericus*, per eum locum Bremis sæpius ibat ac revertebatur. Cui in quibus potuit, quia *Conradus* devote ministravit, in oculis ejus gloriosus apparuit. Idcirco **Nüenburg** eum secum adduxit, brevique elapso tempore inibi Præpositum constituit: ac demum, ut dictum est, hujus cœnobiî moderamina suscepit. Qui per quatuor fere annos gregi sibi commisso laudabiliter dum præfuit, bonum se pastorem sed specietenus demonstravit. Hinc contigit, ut Abbate *Memunardo* defuncto, per *Vidonem* Antistitem, præfati B. Michaëlis monasteriî regimen quoque illius comitteretur magisterio. Quo suscepto, ut ad altiorem dignitatem conscenderet, omni studio ambiebat. Nam, ut etiam amicissimi ejus referrebant, quamdiu sub-

stitit

stitit in corpore, pro Episcopio Hildenesheimensis laborabat ecclesiæ. Quapropter quem primum gradum credidit, aspectibus hominum omnibus modis placere studuit. Quorum captando benevolentiam, quæ corradere potuit, favorabiliter eis distribuit. Hinc curæ suæ creditas utraq; substantijs privavit ecclesias. Fecit & hoc, ecclesiarum, istius videlicet & Hildenesheimensis, vectigalibus & apparitoribus primus ministeriales instituit, liberorum hominia suscepit, & tam illos, quam istos, stipendijs fratrum in beneficia vit. Unde promptuaria nostra non plena, sed pene vacua esse videntur: siquidem à quibusdam usque hodie, libere possidentur. Et quia consortio & frequentia secularium delectabatur, hujus loci cura postposita sæpius *Hildesheim* morabatur. Hinc religio, quæ ejus usque ad tempora hic admodum viguit, pro rectoris absentia non mediocriter viluit, cum quisque sibi regula fuit. Dum verò post annum vel biennium militum caterva stipatus adventit, omnem apparatus in brevis consumpsit: sed quid forte superfuit, in nummos redegit, marsupia replevit, secum asportavit. Abbas autem *Fridericus* Herfeldensi ecclesiæ gloriose præsidens, ubi hæc facta ejus comperit, nimis ægre tulit, & per se, perque internuntios de ijs eum frequenter commonuit. Dum non profecit, de ejus depositione attentius tractare coepit.

Eo tempore Comes *Ludovicus* huic principabatur provincie & quoniam *Friderici* Comitis Palatini occisi filium nutrit, quoad usque anima succinxit, ejus vice huic advocatix præfuit. Hic Abbatem *Conradum* familiarissimum habuit, isq; ei ad omnem voluntatem suam paratissimus extitit. Quamobrem omni quo poterat ingenio, cunctis illi fuit præsidio. Tandem vero cum Abbatem *Fridericum* prorsus offendere timuit, à causa ejus se alienavit. Abbas igitur *Conradus*, ubi hoc experimento didicit, Abbatis *Friderici* per-

ff

terri-

territus timore, Nonis Februarijs ab hoc loco discessit, unoque se comitante servulo *Hildesheim* redijt festinato. Postquam discessit, qui pridem, Abbas *Fridericus* huic loco præfuisse dinoscitur. Per eundem Abbatem, non ad inanem gloriam, sed ad tutelam *Heroveldensem*, etsi regis imperio, castrum restauratur, quod ex antiquo *Wassenburg* nominatur. Hujus plurimorum & frequentum militum potentia tota Turingiæ contremuit provincia; ubi quoriam hinc hostium, hinc fraudulentorum comprovincialium insidias verebatur, licet sumtuose frequentius morabatur. Itaque æstivo tempore dum more solito advenit, die postera agrotare coepit. Qui dum à physicis vitæ quærit remedium, heu! mortis incurrit exitium. Siquidem venam minutus, die tertia, quod flendo dicimus, carne est solutus. Corpus ejus honorabilibus exequijs *Heroveldiam* delatum in principalis monasterio coram principis Apostolorum altario condigne est tumulatum. Siquidem id vivens expectaverat, hoc nimirum intuitu, ut credimus quatenus ejus interventu æterna illi cedat requies, cui dictum est, remitte septuagies septies. Nec, ut speramus, ingrati erimus, si quorundam insipientum susurro responderimus. Dicebat enim: *Cujus apud Deum meriti Abbas iste fuerit, liquido exitus declaravit. Quippe cuius tam repentinus cuius tam improvisus obitus exitit.* Qui hæc susurratis, ô quidam temerarij, ô quam præsumtuosi estis: qui de occultis & incertis non temere judicandum legistis. Aut non legistis, aut lectum minime intellexistis. Hinc quidam cecinit.

Non intellectu amfallit sententia rectam.

In scriptura divina clamitat sapientia in platea: *Insuper quicumque morte præventus fuerit, in refrigerio erit.* Et D. locuitur Augustinus: *Non est dicenda mors misera, quam bona præcessit vita.* Vir iste, ut à plerisque venerabilibus comperimus, conversatione fuit optimus, corpore castissimus, consilio pro-

providus, circa divina devotissimus, quamvis decretis rega-
 libus & curis militaret secularibus. O talis quam rarus, &
 quam fere nullus nostris temporibus! In commissio quoque
 fidelissimus extitit, licet super hoc ei detraxerint, quod hunc
 locum deserendo, prioris sponsæ fœdera violaverit. His ta-
 libus respondetur: quia hunc locum non deseruit, sed ad
 tempus mutavit. In eo si quid forte à rectitudinis limite
 deviavit, adhuc vivens digna pœnitentia recucurrit. Deniq;
 tempore quo de hac vita discessit, suo sub regimine hunc lo-
 cum tenuit. Et sub persona Domini dictum; *qualem te inve-
 nero, talem te iudicabo.* Item in evangelio: *Qui perseveraverit
 usque in finem, hic salvus erit.* Desistant ergo obloquentes
 virum præiudicare, cuius innocentiam ipse iudex justus non
 dedignatur approbare. Attendant illud evangelii præcep-
 tum: *Nolite iudicare & non iudicabimini.* Sed damnando re-
 os, utinam ne rei simus inter eos. Qui si saperent, nequa-
 quam nos reprehenderent, imo insipientiæ suæ garrulitatem
 reputarent. Quam sapientes extitissent, si vel patulo ori
 silentij lupatum iniecissent. Hoc sapientissimus Rex Salo-
 mon testatur: *Stultus, inquit, etiam si tacuerit sapiens reputa-
 tur; & quidam sapientum; Si tacuisses, Philosophus esses.* His
 talibus responsum esse credimus. Itaque Abbas *Fridericus*
 annis xxviii. huic præfuit Ecclesiæ. Octavo vero postquam
 Heroveldensis cœnobij gubernacula suscepit, scilicet incar-
 nationis Domini anno mxxviii. de hac vita migravit. Ha-
 ctenus lectione vel relatione comperta disseruimus; nunc
 quæ fama didicimus, dicturi sumus; quippe quorum contem-
 poranei fuimus. Sed prolixitate impoliti sermonis ne mi-
 nus grati videamur benevolentia lectoris, hic parti primæ
 præsentis opusculi metam statuere decrevimus. Nam ut or-
 ganon S. Spiritus nos instruit Beatissimus Papa Gregorius: *Pa-
 tula quæ minus sufficere creduntur, avidius sumuntur.* Itaq; præ-
 sentis opusculi pars prima terminatur: Secunda in crastinum
 recitanda differatur.